

ВІДГУК

офіційного опонента Горбатюка Романа Михайловича про дисертацію та автореферат Бочара Юрія Ігоровича «Методика навчання дисципліни «Редакційно-видавничі системи» майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (технічні дисципліни)

Актуальність теми дисертаційної роботи. Подана до захисту дисертаційна робота Бочара Юрія Ігоровича є достатньо помітною подією у науковому житті, адже йдеться про теоретичне та експериментальне дослідження, яке проводилося протягом багатьох років і було спрямоване на отримання результатів, які сприяли успішному вирішенню актуальної педагогічної проблеми – підвищення якості навчання редакційно-видавничих систем майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю.

Зазначимо, що для постановки і розгляду на дисертаційному рівні вказаної проблеми були відповідні підстави, а саме: наявність низки суперечностей, які мають місце в сучасній світовій практиці, недостатнє усвідомлення працівниками вищої школи освітніх резервів, якими володіють редакційно-видавничі системи, відсутність обґрунтованих теоретичних і методичних матеріалів, які б сприяли вирішенню вказаної проблеми на системному рівні. У своїй сукупності ці параметри наукового осмислення дисертаційної теми дозволили Ю. І. Бочару цілеспрямовано підійти до організації і проведення науково-педагогічного пошуку.

Наукова новизна одержаних результатів

Цінним у дисертаційній роботі Ю. І. Бочара, з нашої точки зору, є те, що автором вперше: теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено методику навчання дисципліни «Редакційно-видавничі системи» майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю, яку побудовано на основі використання узагальненої двокоординатної моделі навчання редакційно-видавничих систем, що дозволило підвищити якість навчання студентів у галузі редакційно-видавничих систем в умовах швидкої зміни

програмних засобів; набули подальшого розвитку: модель цілей навчання дисципліни «Редакційно-видавничі системи», яка відображає цілі навчання дисципліни, цілі навчання окремих тем, цілі навчання окремого заняття; модель змісту навчання редакційно-видавничих систем, яка відображає: розподіл змісту, програмні засоби, логічні дії для адаптації до змін змісту професійної діяльності, алгоритми професійної діяльності та навчальні елементи; структурно-логічна модель методу навчання, розвиток якої полягає у виділенні інтегративного, варіативного та адаптивного компонентів та способів їх реалізації шляхом визначення алгоритму дій, що забезпечує здатність фахівців застосовувати програмні засоби для вирішення професійних задач та самостійно опановувати нові версії програмних продуктів або програм-аналогів.

Це дало дисертанту підстави стверджувати, що на підвищення якості навчання редакційно-видавничих систем майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю впливає експериментальна методика, яка реалізовує свою випереджувальну функцію.

Ступінь обґрунтованості

Дисертаційна робота Ю. І. Бочара виконана на достатньому фактичному матеріалі: в дослідженні взяли участь 321 здобувач вищої освіти Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка, Бердянського державного педагогічного університету, Української інженерно-педагогічної академії. Достовірність висновків і результатів ґрунтуються на підставі використання комплексної системи оцінювання навчальних досягнень студентів з використанням загальноприйнятих критеріїв математичної статистики. Отримані висновки дисертації конкретні і повністю відповідають зазначеним завданням дослідження.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

У **вступі** обґрунтовано актуальність й доцільність дослідження; визначено мету, об'єкт, предмет, завдання, гіпотезу та методи дослідження; наведено

наукову новизну, теоретичне й практичне значення одержаних результатів; представлено відомості про впровадження та апробацію результатів дослідження. Звертає на себе увагу логічно виправдана структура та послідовність викладу змісту дисертаційної роботи Ю. І. Бочара, яка в повній мірі відповідає меті та завданням проведеного дослідження. Усі поняття, які у дослідженні відіграють принципову роль, старанно аналізуються і розкриваються, їх тлумачення достатньо аргументоване і підкріплене авторською точкою зору.

У першому розділі – **«Навчання дисципліни «Редакційно-видавничі системи» майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю як педагогічна проблема»** – з'ясовано особливості професійної діяльності інженерів-педагогів комп'ютерного профілю в умовах інформатизації освіти, досліджено навчання комп'ютерних графічних систем у закладах вищої освіти, проаналізовано традиційну методику навчання дисципліни «Редакційно-видавничі системи» та визначено проблему дослідження.

Дослідник здійснив досить повний аналіз професійної діяльності інженера-педагога комп'ютерного профілю. Це стало підґрунтям для побудови уточненої моделі професійної діяльності інженера-педагога комп'ютерного профілю, що відповідає сучасним вимогам.

Дисертантом проаналізовано комп'ютерні графічні системи та види комп'ютерної графіки, розроблено функціональну модель комп'ютерних графічних систем, яка стала базою для виділення напрямів діяльності в галузі комп'ютерної графіки та відповідного розподілу змісту дисципліни «Редакційно-видавничі системи». З метою виявлення її місця в комп'ютерно-графічній підготовці проведено аналіз навчальних та робочих програм дисциплін і програмних засобів комп'ютерних графічних і редакційно-видавничих систем, на підставі чого розроблено модель процесу навчання комп'ютерних графічних систем під час професійної підготовки фахівців.

Проведений Ю. І. Бочаром аналіз традиційної методики навчання дисципліни «Редакційно-видавничі системи» засвідчив, що цей предмет є необхідним і невід'ємним елементом підготовки майбутніх інженерів-педагогів

комп'ютерного профілю, формує знання про верстку та макетування, комп'ютерний дизайн, оформлення та підготовку до друку різних поліграфічних джерел. Це дало змогу дисертанту виявити труднощі щодо фахової підготовленості майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю, зокрема: методика вивчення дисципліни «Редакційно-видавничі системи» передбачає оволодіння студентами обмеженим переліком програмних пакетів (QuarkXPress, PageMaker та CorelDRAW); студенти частково вивчають верстку та макетування, роботу з графічними редакторами; існує певна розбіжність між обсягом необхідної для професійної діяльності інформації та часом, відведеним на її засвоєння; недостатність швидкого впровадження у навчальний процес нових програмних продуктів.

У другому розділі – **«Теоретичні та практичні засади методики навчання майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю дисципліни «Редакційно-видавничі системи»** – теоретично обґрунтовано та розроблено нову модель навчання дисципліни «Редакційно-видавничі системи», моделі її цілей, змісту, методу, засобів навчання.

Дисертантом розроблено узагальнену двокоординатну модель методики навчання майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю з дисципліни «Редакційно-видавничі системи», яка відображає процес навчання на трьох рівнях: концептуально-цільовому, змістово-процесуальному та методичному.

Заслуговує на увагу і те, що узагальнена модель методики навчання майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю з дисципліни «Редакційно-видавничі системи» конкретизована в моделях окремих її складників: цілей, змісту, методів та засобів навчання редакційно-видавничих систем. Модель цілей навчання складається з цілей навчання дисципліни, які визначаються нормативними документами сфери освіти, ринком праці, що формує вимоги до професійної діяльності, розвитком ІТ-галузі, що впливає на професійну підготовку. Модель змісту методики навчання має блочну структуру, що відображає: розподіл змісту навчання за формами; програмні засоби, що вивчаються; логічні дії для адаптації до змін у змісті професійної

діяльності; алгоритми професійної діяльності та навчальні елементи, що включають завдання професійної діяльності. Модель методу базується на трьох підходах: інтеграції дисципліни «Редакційно-видавничі системи» з іншими дисциплінами, варіації, яка дозволяє реалізувати взаємозамінність програмних засобів та адаптації до змін програмних засобів і способів професійної діяльності. Модель засобів навчання майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю визначається видами професійної діяльності та програмним забезпеченням.

Це дало дисертанту підстави розробити зміст компонентів методики навчання дисципліни «Редакційно-видавничі системи» (визначити цілі, сформулювати загальні та специфічні дидактичні принципи, вибрати методи і засоби навчання, обрати методи контролю).

У третьому розділі – **«Емпіричне дослідження методики навчання майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю дисципліни «Редакційно-видавничі системи»** – наведено опис та результати емпіричного дослідження методики навчання дисципліни «Редакційно-видавничі системи».

Експериментальне дослідження проведено в чотири взаємопов'язані етапи (підготовчий, констатувальний, формувальний, контрольний).

У процесі констатувального етапу експерименту проаналізовано традиційну методику навчання дисципліни «Редакційно-видавничі системи», розроблено узагальнену двокоординатну модель, підготовлено навчально-методичне забезпечення. Формувальний етап експерименту полягав в упровадженні експериментальної методики навчання дисципліни «Редакційно-видавничі системи» і перевірці гіпотези дослідження за допомогою комплексу кількісних та якісних показників. На контрольному етапі експерименту досліджено динаміку змін показників рівнів засвоєння навчального матеріалу дисципліни «Редакційно-видавничі системи» майбутніми інженерами-педагогами комп'ютерного профілю.

Впровадження експериментальної методики навчання дисципліни «Редакційно-видавничі системи», як доведено в дисертації, підвищило ефективність навчання. Достовірність висновків та її ефективність

підтверджується проведенням педагогічним експериментом, ґрунтовним, якісним і кількісним аналізом отриманих результатів.

Дослідження побудоване на ґрунтовній джерельній базі, яку дисертант достатньо систематизував. Вивчення значного масиву джерел філософської та психолого-педагогічної літератури (загалом проаналізовано 210 найменувань, з яких 20 іноземними мовами) дало автору підстави для формулювання обґрунтованих наукових висновків.

Достовірність і аргументованість результатів. Привертає увагу своєю обґрунтованістю експериментальна методика проведення дослідно-експериментальної частини дослідження, яка забезпечила наукову цінність отриманих результатів. Тривалість, масовість і масштабність педагогічного експерименту, його багатоплановість, різноманітність і цілеспрямованість, ретельність обробки з широким використанням методів математичної статистики дали можливість Ю. І. Бочару обрати оптимальний, як на наш погляд, шлях раціонального вирішення поставлених завдань дослідження.

Констатувальний і формувальний експерименти чітко сплановані, вірогідність одержаних результатів доведено шляхом застосування методів математичної статистики (χ^2 -критерій Пірсона).

Висновки до розділів достатньо повно характеризують зміст дослідження.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 261 сторінку, основний текст викладено на 175 сторінках, що цілком відповідає вимогам МОН України до обсягу кандидатських дисертацій.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Практична значущість дисертаційного дослідження аргументована впровадженням у навчальний процес професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю методику навчання дисципліни «Редакційно-видавничі системи», практичні професійно-орієнтовані завдання, лабораторний практикум.

Матеріали дослідження можуть бути використані в професійній підготовці майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю, послугувати основою для створення навчальних курсів, посібників, адресованих здобувачам третього рівня вищої освіти.

Впровадження результатів дослідження було здійснено в навчально-виховний процес Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Бердянського державного педагогічного університету, Української інженерно-педагогічної академії.

Загальні висновки дисертаційного дослідження адекватні його завданням, повною мірою відображають зміст і структуру дисертації, чітко сформульовані, несуть конкретне смислове навантаження, забезпечують цілісне сприйняття дисертаційної роботи.

Мовностилістична культура дисертації належна, хоч не позбавлена певних огріхів. Бібліографічний опис у списку літератури зроблено з дотриманням сучасних установлених вимог.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

За темою дисертації опубліковано 14 науково-методичних праці (12 одноосібних), серед них: 6 відображають основні наукові результати дисертації, стаття в міжнародному виданні, 6 – апробаційного характеру, лабораторний практикум.

У наукових працях повною мірою відзеркалено всі розділи рецензованої дисертації. До того ж матеріали дисертаційної роботи Ю. І. Бочара були обговорені на науково-практичних семінарах, регіональних конференціях.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою і змістом він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого Ю. І. Бочаром

дисертаційного дослідження. Наголосимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження

Високо оцінюючи кандидатську дисертацію Юрія Ігоровича Бочара вважаємо за необхідне висловити певні зауваження та проаналізувати дискусійні моменти щодо вирішення досліджуваної проблеми:

1. Вважаємо, що у вступі недостатньо аргументована актуальність теми дослідження. Дисертанту потрібно було більше уваги звернути на основні причини недостатнього рівня графічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю у провідних закладах вищої освіти України.

2. Дисертаційна робота набула б більш глибокого змісту, якщо б дисертант в процесі використання першоджерел не тільки робив посилання, а й надавав власні пояснення. Варто більше звертатися до узагальнення, як методу наукового дослідження, що забезпечило б легкість у формулюванні висновків на кожному з етапів виконання дисертації.

3. Визначаючи структуру професійної діяльності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю (рис. 1.2) дисертанту потрібно було більш детально обґрунтувати методику відбору критеріїв змісту дисциплін професійної та практичної підготовки, зокрема навчального предмета «Редакційно-видавничі системи».

4. Доцільно було б докладніше викласти пропозиції щодо впровадження авторської методики навчання дисципліни «Редакційно-видавничі системи» у процес підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю у не педагогічних закладах вищої освіти України, що здійснюють підготовку таких фахівців.

5. Бажано було б викласти специфіку роботи закладів професійної освіти з комп'ютерної підготовки майбутніх молодших спеціалістів (бакалаврів).

6. На нашу думку, заслуговує позитивної оцінки методика навчання дисципліни «Редакційно-видавничі системи» у процесі підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю, яка розроблена для закладів вищої

освіти. З урахуванням цього дисертанту варто було б розкрити можливості її гнучкого впровадження у закладах професійної освіти (вищі професійні училища, центри професійно-технічної освіти, професійні ліцеї, професійно-технічні училища, коледжі).

7. Мовностилістична культура дисертації належна, хоча не позбавлена певних недоліків (сс. 34, 44, 76, 77, 96, 102, 103 і т.д.).

Загалом, висловлені зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер, тому не ставлять під сумнів отримані наукові результати та повністю можуть бути виправленими у подальшій науковій роботі дисертанта.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація Юрія Ігоровича Бочара «Методика навчання дисципліни «Редакційно-видавничі системи» майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю» за актуальністю і глибиною, рівнем узагальнення та обсягом, повнотою викладу її основних результатів відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, які ставляться до робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, а її автор Бочар Юрій Ігорович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання (технічні дисципліни).

Офіційний опонент

Р. М. Горбатюк, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри комп'ютерних технологій Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка